

*Competence Approach and Innovations in the XXI Century
Компетентностен подход и иновации през XXI век*

<https://doi.org/10.53656/ped2023-4s.09>

ИНТЕГРИРАНЕ НА КОМПЕТЕНТНОСТНИЯ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИЗКУСТВА ЧРЕЗ ПРОЕКТНА ДЕЙНОСТ

**Гл. ас. д-р Антония Балева,
ас. д-р Надежда Ангелова**

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Статията е посветена на актуалния проблем за интегриране на компетентностния подход в образователния процес. В обучението по изкуства придобиването на умения на базата на определени теоретични знания винаги се обвързва с постигането на даден художествен резултат. В настоящия текст се споделя и описва опит, свързан с овладяване, разширяване и практическо приложение на знания за музиката чрез прилагане на проектната дейност, като възможност за формиране и усъвършенстване на професионалните компетентности на студенти от специалност „Графичен дизайн с реклама“.

Ключови думи: музика; графичен дизайн; Л. ван Бетовен; плакат; компетентностен подход; обучение

Увод

Преосмислянето на философията на преподаване е един от най-належащите проблеми в сферата на образованието. Идеите, свързани с холистичното възприемане и осмисляне на учебния материал, и особено неговото практическо приложение, изискват нов динамичен прочит. Той налага въвеждане на иновативни педагогически технологии, цялостно прилагане на креативни методи или съчетаване на различни техни компоненти в обучението, които целят постигане на конкретни практически резултати. Междудисциплинарното взаимодействие, интегрирането на знания, умения и отношения от различни предметни области, фокусирането върху резултата и протичането на образователния процес в практически контекст отвеждат към актуалния компетентностен подход, който е в основата на цялостните промени във всички образователни етапи, включително и във висшето образование.

Познаването, използването, разгръщането на потенциала на този подход е от решаващо значение за формиране на специалисти в т.нар. творчески, креативни сектори като реклама и маркетинг, продукти, графичен, моден дизайн, музика, визуални изкуства, издателства, музеи, галерии и др. Там той намира пряко проявление посредством проектна дейност.

1. Реализация на проект, свързан с изработването на плакати, посветени на 250 години от рождението на композитора Лудвиг ван Бетовен

1.1. Идея на проекта

Идеята е провокирана от множеството събития, посветени на бележит юбилей: през 2020 година се чества 250-годишнината от рождението на един от най-големите творци в историята на човешката култура – немския композитор Лудвиг ван Бетовен. Поетапната реализация на проекта се интегрира естествено в тематичното съдържание на дисциплината „Музика и реклама“ и основният фактор, който спомогна за това, са самата личност и творчеството на композитора. Както се посочва в специализирания сайт *Beethoven Jubiläums GmbH* (*Beethoven Anniversary Society*), Бетовен е „най-често изпълняваният класически композитор в света и един от най-важните посланици на европейската култура [...] Интересът към музиката му остава неотслабващ от векове и се превръща в глобален феномен. Бетовен е вездесъщ и вечно модерен. Името му е известно далеч отвъд света на музиката. Той дори очарова, вълнува и обединява хората в света на рекламата и киното, спорта и политиката“¹.

Тази констатация се потвърждава още в самото начало на съвместната работа със студентите, които добре познават някои от най-значимите и известни произведения на Бетовен. Така личността и творчеството на композитора, времето, в което той е живял и творил, оценката на неговите произведения и слушателската рецепция се превръщат в отправни точки за разширяване и обогатяване музикалната култура на студентите, свързана със знания за музикално изразните средства, жанрове и форми, музикални инструменти и нотация, функции на музиката и др.

1.2. Теоретична обосновка на проекта

Съчетаването на образ и звук, на визуални и музикални изразни средства в едно общо въздействие е подход, познат от столетия и широко разпространен в изкуствата със сценичен характер, а съвременното му проявление се разпространява и намира пълната си изява в екранните изкуства. То е основен компонент от поп културата и рекламата. Това е основанието в съвременното образование все повече да се появяват специалности и учебни дисциплини, посветени на интегративността между изкуствата.

В действащия през учебната 2019/2020 година учебен план на специалността „Графичен дизайн с реклама“ дисциплината „Музика и реклама“

се изучава в четвърти семестър в рамките на 30 часа лекции. Наличието на богата, многостранна музикална култура е от съществено значение за качеството на професионалните компетентности на студентите, изучаващи изкуства.

Спецификата на специалността „Графичен дизайн с реклама“ и бъдещата реализация на студентите в тази област изискват съответни знания и умения, нагласи и отношения, свързани с познаване многообразния свят на музикалното изкуство. В рамките на избираемата дисциплина „Музика и реклама“ те се запознават с най-характерните особености на музиката като изкуство от гледна точка на музикалната теория, история и естетика. Тази интердисциплинарност и интегративност се осмислят от практическата работа с музикални образци, представящи различни стилове и жанрове, с анализ на специфичните аспекти на музикалната комуникация, като на тази основа се представят взаимовръзките, аналозиите между звуково и визуално, възможните метаморфози в посока от визуален към звуков образ и обратното – от звуков към визуален. Рекламната комуникация повишава своята степен на въздействие върху потребителите, когато активира повече сетива и усещания. В този аспект развиването на умения за създаване на силно зрительно въздействие, провокирано или в съчетание с вълнуващо звуково преживяване, се явява необходима компетентност на студентите в бъдещата им професионална реализация като графични дизайнери.

2. Същност и описание на проекта

В следващия текст се описват процесът на реализация на проекта, целите и очакваните резултати, неговите етапи, участниците и методиката на работа, изходните условия и средства, основните методи, контролът и проблемите по работата над плакатите, получените резултати и тяхното описание.

2.1. Цел, задачи и очаквани резултати

Конкретната цел на проекта се състои в изработване и представяне на изложба с поредица от плакати, посветени на 250-годишния юбилей от рождението на Лудвиг ван Бетовен. Нейното осъществяване се разглежда и като крайния резултат, изразяващ се в оценяване на придобити основни компетентности у студентите, свързани с конкретната дисциплина:

- знания за основни музикални изразни средства, формообразуващи принципи, форми и жанрове; знания за стилови периоди, направления и школи и техни видни представители;
- умения да възприемат и преживяват музикални произведения от различни стилове и жанрове, да ги оценяват като конкретен художествен факт и като явление в социалната практика;
- нагласи и отношение към творческо прилагане на интердисциплинарност и синтез на изкуствата при реализацията на различни задачи и проекти;

– наличие на готовност и позитивно отношение към самостоятелни творчески изяви и работа в екип.

В рамките на специалността „Графичен дизайн с реклама“ тези компетентности се комбинират с:

– художествени знания и умения, и по-специално – умения за обработка и създаване на изображения, както и оформление на кратък текст;

– дигитални знания и умения за работа с компютърни програми и дигитални инструменти;

– умения за създаване на плакати с музикална тематика.

Основните задачи, които произтичат от поставената цел, са:

– запознаване с житейския и творчески път на композитора;

– изграждане на цялостната концепция на изложбата и обособяване на отделни работни екипи;

– разработване на творчески концепции към всеки тематичен плакат;

– избор на подходящи изобразителни и текстови компоненти на плаката;

– подбор на визуални и типографски изразни средства, с които да се пресъздаде тяхното послание;

– подготовка на продукцията в нужния обем и файлов формат за представянето му под формата на изложба.

2.2. Етапи

Работата по тези задачи се обвързва с различните етапи на проекта, като повечето от тях присъстват в една или друга степен както в подготвителния, така и в същинския и заключителния етап.

2.2.1. Подготвителен етап

В рамките на подготвителния етап се извършват следните дейности:

– обсъждане темата на проекта и уточняване на изходните условия и средства;

– информационно осигуряване на предстоящата работа, което се обвързва и с текущия учебен материал по дисциплината „Музика и реклама“;

– планиране на дейностите по време и последователност в рамките на целия семестър;

– сформирание на екипи и разпределение на конкретните задачи.

Първоначално в процеса на обсъждане със студентите се очерта цялостната концепция на проекта, която включва седем плаката, условно обобщени в следните категории:

– *въвеждащ и изходен плакат към серията: Viva Beethoven и „Честит рожден ден, Маестро!“*. Заглавията изграждат своеобразна рамка, акцентират върху самото събитие и празничната атмосфера, в която протича юбилеят;

– *плакати по музикални произведения*: изборът е изцяло от самите студенти, като са посочени най-разпознаваемите творби, известни на най-широк кръг публика. Избраните произведения са Симфония № 5 до минор, оп.67,

Симфония № 9 ре минор оп.125, Соната №14 Quasi una fantasia в до диез минор, оп. 27, №2;

– плакати, отнасящи се до личността, житейския и творчески път на композитора: „Пътят на музиканта“ и „Хайдн, Моцарт и Бетовен – класическа виенска школа“.

Основните насоки от страна на преподавателите са свързани с изискването плакатите да отразят емоционално и съдържателно важните моменти от битието и творчеството на Бетовен. Предизвикателство и част от творческия проблем пред студентите е те по лаконичен и въздействащ начин да впечатлят, привлекат и информират аудиторията, като се постави акцент върху събитието и се провокира интерес и любопитство у зрителя (това определя тяхната специфика като художествени плакати с ясна концепция и послание с некоммерсиална цел).

Изясняването на общата концепция се свързва с конкретни изисквания, общи и частни, към отделните 3 групи плакати и конкретно към всеки един от тях. Към общите условия за определен формат и ориентация на плакатите (100 x 70 см, портретна ориентация) се добавят и специфични изисквания, свързани с текстови елементи, които ще присъстват върху плаката, описание на изобразявания мотив и необходимото въздействие, което трябва да постигнат изобразението, цветовата гама и композицията.

В подготвителния етап се оформят отделните екипи, които включват всички участници в проекта – 13 студенти от II курс, специалност „Графичен дизайн с реклама“, обединени по двойки в шест екипа и един работещ самостоятелно. Студентите притежават както художествена подготовка чрез обучение в основни учебни курсове по рисуване, живопис, илюстрация и декоративни изкуства, така и знания и умения, свързани с овладяването на специализиран софтуер за обработка на компютърна графика, като Adobe Photoshop и Adobe Illustrator. В допълнителната си извънаудиторна самоподготовка много от тях ползват графични програми като Sketchbook и други, с които си служат свободно при създаването на авторски изображения. На тази основа се формират и базови изобразителни и дизайнерски компетентности, свързани с бъдещата работа на графичния дизайнер, сред които и умения за илюстриране на художествени и нехудожествени текстове.

2.2.2. Същински етап

В процеса на реализация на всеки проект този етап се свързва с работа с информационни източници, техния критичен подбор, обработване на информацията, подбор на образци, примери, интегриране на различните компоненти в цялостен продукт.

Задачите, които се реализират през този етап, условно наречени изобразителни и музикални, невинаги протичат в синхрон. Докато се уточняват свързаните с визуалната страна, студентите се запознават например с изразни

средства като мелодия, ритъм, със спецификата на симфоничния оркестър, с понятия за форма и жанр, за музикален стил и др., като в повечето случаи именно музиката на Бетовен се използва като музикална илюстрация.

Студентите не са ограничавани в избора на техника за изпълнението на продукцията. Тя може да се изпълнява както с традиционни материали и техники, така и в дигитална среда. Графичните програми, с които да боравят при работата си, са по тяхно свободно предпочитание. Комбинацията между различни софтуери или между класически и дигитални техники също е неограничена. Препоръчва се в началото да се започне с традиционно скициране на идеята и нейното развиване чрез ескизи. От ескиза може да се премине към:

- изготвяне на плакатите с традиционни материали и техники;
- прилагане на компютърна програма (или няколко), в която директно да се рисува;
- комбиниране на двата метода на работа.

В основата на успешната работа по проекта, по-голямата част от която се разгръща в същинския етап, се използват разнообразни методи, подбрани, комбинирани и приложени от екипа преподаватели, например: обучение, базирано на феномени; проектно базирани методи и др. В работата със студентите – ежеседмичното представяне на етапната продукция в Google Classroom и системни срещи в Google Meet, се прилагат методи като обсъждане, консултиране, анализ на плакати, анализ на продукцията в нейното развитие и др. (Damyanov, 2018, pp. 144 – 156).

Преподавателите през повечето време са в ролята на фасилитатори, които не се намесват пряко в работата на студента, а необходимите насоки и корекции се внасят по-скоро индиректно, например чрез разглеждане на различни образци и техния анализ. Студентите се запознават с плакати с насоченост към класическата музика и това дава възможност да се отчетат добрите практики, както и спецификата на плакатите и техните елементи, предназначени за съответната аудитория. На тази база се коментират и основните изисквания към конкретната им работа: основна функция на плаката, достъпност, лаконичност на изображението, комуникативност и др.

Под формата на свободно обсъждане се осъществява и необходимият текущ контрол. Всеки екип представя своето плакатно решение посредством споделян екран в Google Meet. Обсъждат се възникнали трудности, преодоляват се пречки, задават се въпроси в случай на неяснота по изпълнение на указанията. Преди коментара на преподавателите се дава думата на студентите, за да споделят своето мнение, и се провежда групово обсъждане на състоянието на плакатите.

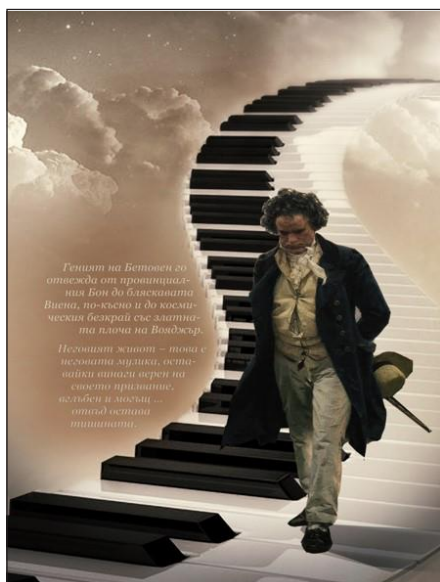
Студентите поддържат директен контакт помежду си, обменят интензивно опит и коментират процеса на работа, както и творческите си решения още преди груповото обсъждане с преподавателите. По този начин се стимулира

тяхното самостоятелно и екипно справяне със съвременно възникналите трудности. Така се осъществява и своеобразен взаимен контрол в групата.

2.2.3. Заключителен етап

Идеята за изложба в традиционния ѝ вид се трансформира поради специфичната ситуация, свързана с епидемичната обстановка и протичането на учебния процес и всички останали дейности онлайн. Серията плакати се представи в провеждащия се ежегодно Студентски форум на Педагогическия факултет. Вследствие на това пред участниците се появи необходимост от решаване на нови задачи, изразяващи се в изготвяне на мултимедийна презентация, изготвяне на допълнителни текстове, подбор на музикални откъси и др. В настоящата статия се представят три плаката. Всеки от тях е представител на отделните групи в серията и се придружава от кратък анализ.

– плакат „Пътят на музиканта“

Фигура 1

Изображението (фиг. 1) представлява плакат, отразяващ житейския път на музиканта, извисен над битовите неволи и премеждия, вгълбен в своите музикални идеи. Смесовият център се изгражда на основата на контраста, като символично се съпоставя вътрешната вгълбеност и затвореност с грандиозния размах на духа и широта на творческото прозрение. Животът, изпълнен с контрасти, се представя чрез подбраната цветова гама – композиторът крачи

по черно-белите музикални сегменти на своята реалност. Чрез допълнителен текст се разкрива конкретният житейски отрязък, на който е посветен плакатът. Изображението е лаконично и плакативно, замисълът е символистично ясен. Прецизно са подбрани малко елементи, носители на посланието, които са балансирано композирани. Акцентът се поставя върху клавишите и фигурата на композитора, които са централните елементи в плаката. В меки тонове са изобразени допълнителните елементи, разположени в периферията на изображението. Рисунката е дигитална, реалистична, създадена с графичен таблет. Използвани са готови изображения като основа, върху която авторите комбинират творческите си решение и оригинални интерпретации.

– плакат „Лунната соната“

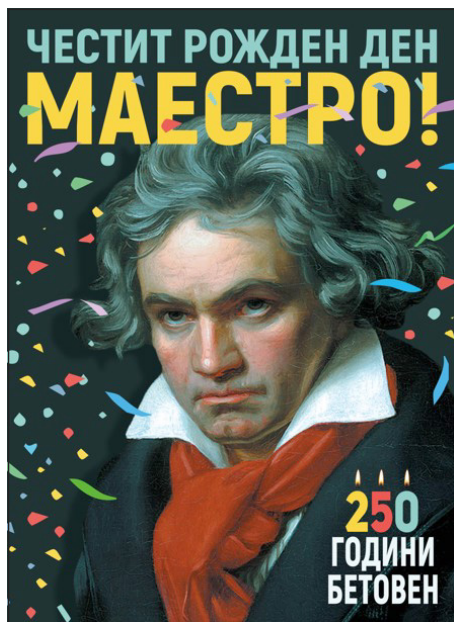

Фигура 2

Плакатът (фиг. 2) е посветен на конкретно музикално произведение – соната за пиано № 14 Quasi una fantasia, по-известна като „Лунната соната“. Смисълът се носи от силуетите на двата профила, очертани върху лунния диск. Мъжкият профил се разпознава като самия Бетовен, а женският – на негова любима. Композиционният и смислов център се изгражда чрез играта на тъмно и светло в центъра на композицията. Посланието се пресъздава с подobaваща простота и лекота на изразните средства, като в същото време въздействието на плаката е силно и запомнящо се. Изображението е създадено изцяло дигитално, а силуетите са изцяло авторска изработка, базирана на образите, известни от запазени до нас портрети на композитора. Текстова-

та част на плаката представлява названието на произведението на български език и в оригинал. Начинът, по който е избран текстът, подчертава идеята на изображението. Шрифтовете, съчетани при текстовото оформление, придават допълнителна изящност и грация на графичния израз.

– плакат „Честит рожден ден, Маестро!“

Фигура 3

Плакатът, служещ като „изходен“ или заключителен (фиг. 3), е поздрав, сякаш отправен директно към юбиляря. Без излишна помпозност, а по-скоро в свежа, по детски чиста радост и топла човешка близост се пресъздава празничното настроение. В центъра на плаката е портретът на Бетовен в добре познатото му изражение и сериозен вид, достолепен по свой начин, който придава нужната тежест и сериозност на плакатното излъчване и въздействие. Акцент е червеният шал, символизиращ жизнената сила и енергия, която се предава през времето и пространството, носейки силата на един дух, вечно жив и актуален с непреходността на делата си. Текстово допълнение се явяват поздравът и поводът, отбелязани в долния десен ъгъл. Асоциацията с цветни свещички във вид на цифри е закачлива авторска интерпретация. Цветовете са свежи, топли и празнични. Цялостното излъчване на плаката се асоциира с приветлив хумор и положително настроение. Изработката е

дигитална. Портретът е заимстван от оригинално изображение, което преминава през необходимия ретуш и допълнителна обработка, за да придобие настоящия си вид.

Заклучение

Професионалното обучение и занимания с изобразително изкуство и музика винаги изискват теоретичните знания да се трансформират в умения, гарантиращи съответен практически резултат: съчиняване или изпълнение на музикално произведение, изработване на определено изображение и др. Възможността за реализация на проект, пряко свързан с конкретен учебен материал, създава условия за интегриране на компетентностния подход в обучението и пълноценно разгръщане на същността на неговите основни характеристики: „интегрирано междупредметно взаимодействие, практическа насоченост на обучението, ориентация към резултати, прилагане на иновативни подходи и практики в процеса на преподаване и учене“². Дисциплини с интердисциплинарен характер, каквато е „Музика и реклама“, налагат адаптация и трансформация на теоретичните знания за музиката към спецификата на специалността „Графичен дизайн с реклама“. Тяхното усвояване чрез практически задачи и творчески интерпретации поражда у студентите стимулиращата нагласа за полезност и необходимост от тези знания, целенасочено възприемане на музиката, създаване на траен интерес и потребност за самостоятелно обогатяване и развитие в тази област. Съчетаването в екипната работа на индивидуалните особености, нагласи и способности на отделните участници провокира обсъждане и взимане на решения при изпълнение на творческите задачи.

Студентите оценяват като изключително ползотворна и мотивираща цялостната работа по проекта, тъй като е пряко свързана с бъдещата им реализация в областта на графичния дизайн и рекламата, а неговото представяне като завършен творчески продукт – с удовлетвореност и мотивация за по-нататъшното им развитие в избраната от тях професионална област.

БЕЛЕЖКИ

1. Beethoven Jubiläums GmbH (Beethoven Anniversary Society) <https://www.bthvn2020.de/en/about-us/about-bthvn2020> (посетен 31.08.2022).
2. МОН, 2019, с. 2-3. <https://www.mon.bg/bg/100770> (посетен 31.08.2022).

ЛИТЕРАТУРА

ДАМЯНОВ, Б., 2018. *Обучение по изобразително изкуство*. Пловдив: Паисий Хилендарски. ISBN 978-619-202-329-4.

REFERENCES

DAMYANOV, B., 2018. *Fine art education*. Plovdiv: Paisiy Hilendarski. ISBN 978-619-202-329-4 [In Bulgarian].

INTEGRATING COMPETENCY APPROACH IN ARTS EDUCATION THROUGH PROJECT ACTIVITY

Abstract. The article is dedicated to the current problem of integrating the competency approach into the educational process. In arts education, the acquisition of skills based on certain theoretical knowledge is always tied to the achievement of an artistic result. This text shares and describes experience related to mastering, expanding and practical application of knowledge about music through the application of the project activity, as an opportunity to form and improve the professional competences of students from the specialty “Graphic Design with Advertising”.

Keywords: music; graphic design; L. van Beethoven; poster; competency approach; education

✉ **Dr. Antonia Baleva, Assist. Prof.**
ORCID iD: 0000-0001-8406-7904

Dr. Nadezhda Angelova, Assist. Prof.
ORCID iD: 0000-0001-7833-6063
Plovdiv University “Paisii Hilendarski”
Plovdiv, Bulgaria
E-mail: antoniyabaleva@uni-plovdiv.bg
E-mail: n_angelova@uni-plovdiv.bg